

Remissyttrande: En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas

Ungdomens nykterhetsförbund (UNF) har inbjudits att lämna kommentarer till En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23). UNF är en organisation av ungdomar som tillsammans kämpar för en demokratisk och solidarisk värld fri från droger. UNF har ingen särskild hållning eller expertkompetens i vissa av frågorna som behandlas av utredningen och begränsar därför vårt svar till att inte behandla tobak.

Sammanfattning

UNF tillstyrker i huvudsak utredningens förslag, men skulle samtidigt önska att utredningen fångade in fler områden. Moderniseringarna och ändringarna som görs på flera områden är viktiga, men många av dem är små förändringar och de kommer inte åt de stora problemen som idag finns på flera områden.

Lustgas

UNF har i huvudsak inte en åsikt om lustgas. Samtidigt ser vi behovet av en tydligare hållning från offentligheten i frågan. Vi uppfattar utredningens förslag som rimliga och tror att de kan bidra, förutom till de tänkta effekterna, till att det enklare går att förhålla sig till lustgas för alla som arbetar med barn och unga.

UNF uppskattar utredningens analys av lustgas utvecklande roll. Vi ser oroligt på lustgas utveckling som ett vanligare inslag i alkohol- och andra drogmiljöer. UNF är därför positiva till förslaget om att införa en ny lag om lustgas.

Tillsyn av lustgasförsäljning

Vi vill poängtera att det föreslagna sättet att utöva tillsyn för regelverket troligen inte kommer ha något mer än signalvärde. I våra egna granskningar, länsnykterhetsförbunden, och flera länsstyrelser så har tillsynen av serveringstillstånd och detaljhandelstillstånd av alkohol och tobak generellt varit mycket bristfällig.

Folkhälsomyndigheten har samtidigt inte kapacitet, och mycket svårt att bygga upp kapacitet, för att utöva någon form av meningsfull tillsyn. Främjande tillsyn är ett bra sätt att bygga upp en generell regelefterlevnad, men det är enkelt för enstaka näringsidkare att komma undan tillsynen, vilket räcker för att kraftigt motverka tillsynens syfte.

Alkohol

UNF har ingen åsikt i fråga av följande föreslagna ändringarna:

- Provsmakning

UNF vill särskilt tillstyrka följande föreslagna ändringar:

- En utvidgad föreskriftsrätt för Folkhälsomyndigheten
- Alkoholservering på fartyg i internationell trafik
- Serveringstid i cateringsammanhang
- Främjandeförbud
- Informationstexter om alkoholens skadeverkningar

- Folkhälsomyndighetens register och direktåtkomst

UNF vill avstyrka följande föreslagna ändringar:

- Kopplingen mellan mat och alkoholservering

De föreslagna förändringar om främjandeförbud och informationstexter är ett viktigt steg i att modernisera lagstiftningen. Idag sker mycket tvivelaktig marknadsföring på digitala plattformar.

UNF menar att utredningen missar ett nytt område av marknadsföring som är i behov av reglering. Vi har uppmärksammat på att det blivit allt vanligare för enskilda näringsidkare att marknadsföra sig själva och därmed alkohol på plattformar riktade till framförallt barn och unga vuxna, såsom tiktok, genom att sprida klipp som exempelvis anspelar till alkoholmiljön eller alkohols sociala roll till romantisk succe. Detta bryter mot såväl svenskt som EU regelverk, men det saknas idag tillräckliga kontrollfunktioner för att stoppa samt kunskap och vilja inom branschen för att inte utnyttja möjligheten.

På grund av de nya sociala plattformarnas utformning så är det exempelvis svårt att tydligt urskilja vad som är marknadsföring och vad som är några anställda som sprider privat. Regelverket och kontrollfunktionerna behöver moderniseras för att hantera dessa typer av tvivelaktigheter.

En effektivare tillsyn över alkohol, tobak och nikotinprodukter

Vidare vill vi poängtera att regelverket kring alkoholservering och detaljhandels största problem inte är dess utformning utan i hur det appliceras och följs upp. Dagens tillsynssystem är bristfälligt och efterlevandet orimligt svag.

Vi ser positivt på förslaget om den kommunala tillståndsprovningen. Arbetet behöver systematiseras och standardiseras. Samtidigt vill vi hänvisa till att en studie¹ har visat att diversifieringsfördelar finns för tillsynen för serveringstillstånd som är belagd bland annan social verksamhet. Det innebär att det finns en vinst i viss kommunal flexibilitet för att bättre förankra tillståndsprovningen med lokal social verksamhet.

Mer utbildning för kommunala handläggare ser UNF som positivt, samtidigt vill vi belysa att vi inte tror att det är en av de viktigare problemen med dagens handläggning. Likvärdigheten är viktig, men ännu viktigare är att det finns kapacitet för att hantera den omfattande tillsyn som behövs. Bara 66 procent av serveringstillstånd fick ens ett tillsynsbesök 2022, det är ett akut och allvarligt problem. Antingen behöver antalet tillstånd kraftigt begränsas eller så behöver tillsynen kraftigt utökad kapacitet.

Att tillsynsmyndigheternas tillsynsansvar förtydligas ser UNF som en viktig förändring, likaså fördelningen av tillsynsansvaret. Det är idag otydligt och svårförstått hur tillsynen i olika fall ska gå till.

---

¹ Schönbeck, S. *Kommuner som tillsynare: Förklaringar till variationen i alkoholtillsyn i svenska kommuner*. Masteruppsats, Göteborgs Universitet